

Article type: Research Article

Cite the article: Rajabdari, H. (2026). The Relationship between Information System–Based Strategic Management and Strategic Flexibility: The Mediating Role of Decision-Making Performance in Islamic Environments. *Accounting, Auditing and Finance in islamic enviroments*, 3(7), 39-66.

The Relationship between Information System–Based Strategic Management and Strategic Flexibility: The Mediating Role of Decision-Making Performance in Islamic Environments

Hosein Rajabdari ¹

1. Ph.d in Accounting, Fasa University of Medical Sciences, Fasa, Iran. (Email: hosrado@gmail.com)

ABSTRACT

Received: 26/11/2024 – Reviewed: 13/07/2025 - Accepted: 15/11/2025

This study investigates the relationship between information system–based strategic management and strategic flexibility, considering the mediating role of decision-making performance in Islamic contexts. The research population included financial managers and employees in the public and private sectors of Fars and Hormozgan provinces, and data were collected from 238 respondents using a convenience sampling method. The results indicate that information system–based strategic management has a positive and significant relationship with both strategic flexibility and decision-making performance, and that decision-making performance also shows a positive and significant relationship with strategic flexibility, confirming its mediating role. Overall, the findings suggest that enhancing decision-making performance strengthens the positive link between information system–based strategic management and strategic flexibility, offering valuable insights for managers in Islamic organizations to design intelligent decision-making systems, enhance strategic flexibility, and align managerial practices with religious values.

Keywords: Strategic Management, Information System, Strategic Flexibility, Decision-Making Performance.

DOI: <https://doi.org/10.22034/aafie.2025.490935.1058>

©The author retains the copyright

رابطه «مدیریت راهبردی مبتنی بر سیستم اطلاعاتی» و «انعطاف‌پذیری راهبردی» با نقش میانجی «عملکرد تصمیم‌گیری» در محیط‌های اسلامی

حسین رجب دری^۱

۱. دکتری حسابداری، دانشگاه علوم پزشکی فسا، فسا، ایران.

چکیده

مدیریت راهبردی و کاربردهای آن دارای آثار نهفته زیادی در سازمان‌هاست. با وجود اهمیت شناخته شده مدیریت راهبردی، بسیاری از سازمان‌ها، به‌ویژه در محیط‌های پویا، در دستیابی به انعطاف‌پذیری راهبردی با مشکل مواجه هستند. هدف مطالعه حاضر، واکاوی رابطه «مدیریت راهبردی مبتنی بر سیستم اطلاعاتی» و «انعطاف‌پذیری راهبردی» با نقش میانجی «عملکرد تصمیم‌گیری» در محیط‌های اسلامی است. جامعه پژوهش را مدیران و کارکنان بخش مالی شاغل در بخش دولتی و خصوصی در استان‌های فارس و هرمزگان تشکیل می‌دهد. برای این منظور، با استفاده از روش در دسترس، نظر ۲۳۸ نفر از اعضای جامعه پژوهش بررسی شد. یافته‌های پژوهش نشان داد میان «مدیریت راهبردی مبتنی بر سیستم اطلاعاتی» با «انعطاف‌پذیری راهبردی» و «عملکرد تصمیم‌گیری»، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین، میان «عملکرد تصمیم‌گیری» و «انعطاف‌پذیری راهبردی» نیز رابطه مثبت و معناداری مشاهده شد. در نتیجه، می‌توان نقش میانجی «عملکرد تصمیم‌گیری» در رابطه «مدیریت راهبردی مبتنی بر سیستم اطلاعاتی» و «انعطاف‌پذیری راهبردی» را تأیید کرد. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد بهبود عملکرد تصمیم‌گیری، رابطه مثبت و معنادار میان «مدیریت راهبردی مبتنی بر سیستم اطلاعاتی» و «انعطاف‌پذیری راهبردی» را تقویت می‌کند. یافته‌های پژوهش می‌تواند به مدیران سازمان‌های اسلامی در طراحی نظام‌های تصمیم‌گیری هوشمند، ارتقای انعطاف‌پذیری راهبردی و تقویت همسویی میان ارزش‌های دینی و کارکردهای مدیریتی، کمک کند.

کلیدواژه‌ها: مدیریت راهبردی، سیستم اطلاعاتی، انعطاف‌پذیری راهبردی، عملکرد تصمیم‌گیری.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۳/۰۹
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۴/۲۲
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۸/۳۴

DOI: <https://doi.org/10.22034/aafie.2025.490935.1058>

©The author retains the copyright

مقدمه

در دهه‌های اخیر، سازمان‌ها برای حفظ مزیت رقابتی و پاسخگویی مؤثر به تغییرات محیطی، به بهره‌گیری از «مدیریت راهبردی مبتنی بر سیستم‌های اطلاعاتی» روی آورده‌اند. این رویکرد با تلفیق فناوری اطلاعات و تفکر راهبردی، زمینه تصمیم‌گیری آگاهانه‌تر و چابک‌تر را فراهم می‌سازد. «سیستم اطلاعاتی حسابداری»^۱ در تقویت سیستم‌های کنترل مدیریت و بهبود تصمیم‌گیری، تأثیر مثبت دارد (بلفو و تریگو^۲، ۲۰۱۳). ادبیات دهه گذشته درباره سیستم اطلاعاتی حسابداری بر محور فناوری‌های سنتی مانند تجزیه و تحلیل سیستم، طراحی سیستم و پذیرش و پیاده‌سازی، تأکید داشته‌است؛ ولی با ظهور فناوری‌های جدید، حیطه پژوهشی نوینی درباره کاربرد فناوری‌های نوظهور در حسابداری و چگونگی ادغام آن‌ها با سیستم‌ها و شیوه‌های موجود، افزایش یافته است (چیو و همکاران^۳، ۲۰۱۹؛ لوفتمن و همکاران^۴، ۲۰۱۵). فناوری‌های نوظهور، بر فرایند کسب‌وکار، عملکرد سازمان و صنعت تأثیر می‌گذارند (دوئیودی و همکاران^۵، ۲۰۲۱؛ جها^۶، ۲۰۰۸). بنابراین، رقابت نهادی و صنعتی و همچنین «انعطاف‌پذیری راهبردی»^۷ نیز می‌تواند به صورت قابل توجهی با کمک فناوری‌های نوظهور، به دست آید (اسیم و نسیم^۸، ۲۰۲۲؛ مومایا و همکاران^۹، ۲۰۱۷). افزون بر آن، انعطاف‌پذیری راهبردی یک انتخاب راهبردی، مانور راهبردی و گزینه راهبردی است (ایوانز و بهرامی^{۱۰}، ۲۰۲۰؛ سوشیل^{۱۱}، ۲۰۱۵؛ رابرتز و استاکپورت^{۱۲}، ۲۰۰۹). یکی از ویژگی‌های کلیدی سازمان‌های موفق در محیط‌های پرتلاطم امروزی، انعطاف‌پذیری راهبردی است؛ به این معنا که سازمان بتواند در برابر تغییرات محیطی، تصمیم‌های خود را به

1. Accounting Information System (AIS)

2. Belfo and Trigo

3. Chiu et al

4. Luftman et al.

5. Dwivedi et al

6. Jha

7. Strategic Flexibility

8. Asim and Nasim

9. Momaya et al

10. Evans and Bahrami

11. Sushil

12. Roberts and Stockport

سرعت و با کمترین هزینه، بازتنظیم کند. این توانایی، زمانی بیشترین اثر را دارد که تصمیم‌گیری‌های راهبردی بر مبنای اطلاعات دقیق و به‌موقع صورت گیرد. هدف پژوهش حاضر، واکاوی رابطه «مدیریت راهبردی مبتنی بر سیستم اطلاعاتی»^۱ با «انعطاف‌پذیری راهبردی»^۲ و نیز با نقش میانجی «عملکرد تصمیم‌گیری»^۳ است.

اقدام‌های راهبردی سازمانی مبتنی بر سیستم اطلاعاتی عبارتند از: بودجه‌ریزی، حسابداری مدیریت، پیش‌بینی، تحلیل غیرمالی، تحلیل راهبردی، نظارت و مدیریت عملکرد یک سازمان. با این حال، مطالعات اندکی در سطح بین‌المللی وجود دارد که به فناوری‌های نوظهور و مدیریت راهبردی مبتنی بر سیستم اطلاعات برای بررسی تأثیرگذاری بر عملکرد تصمیم‌گیری و کسب نوآوری، پرداخته باشد (ریخاردسون و ییگیتباسیوگلو^۴، ۲۰۱۸). همچنین، مطالعات اخیر در زمینه سیستم اطلاعات حسابداری به‌ندرت بر تأثیر فناوری‌های جدید مانند تجزیه و تحلیل داده‌های بزرگ، کسب و کار هوشمند، یادگیری ماشین، محاسبات ابری، اسکن محیطی، یکپارچه‌سازی برنامه‌ریزی منابع سازمانی، خدمات تلفن همراه و وب، ابزارهای حسابرسی به کمک رایانه و مدیریت فرایند در تصمیم‌گیری و نوآوری و تجارت تأکید می‌کند. بنابراین، تمرکز مناسب بر روی آن در راستای بهبود عملکرد سازمانی، مهم و ضروری است (دوئیودی و همکاران، ۲۰۲۱؛ چپو و همکاران، ۲۰۱۹؛ اپلبوم و همکاران^۵، ۲۰۱۷؛ بلفو و تریگو، ۲۰۱۳؛ چاوهان و همکاران^۶، ۲۰۱۲؛ هو و همکاران^۷، ۲۰۰۹).

در محیط کسب و کار پرشتاب و پیچیده امروزی که با تغییر سریع فناوری، نوسان‌های اقتصادی و تحول جهانی همراه است، سازمان‌ها بیش‌ازپیش به انعطاف‌پذیری راهبردی نیاز دارند (امین‌افشار و همکاران، ۱۴۰۳). این انعطاف‌پذیری، قابلیت سازمان را برای شناسایی سریع تغییرات، واکنش به‌موقع و مؤثر و انطباق مدل‌های کسب و کار خود برای حفظ مزیت

1. Information Systems-Enabled Strategic Enterprise Management (IS-SEM)

2. Strategic Flexibility (SF)

3. Decision Making Performance (DMP)

4. Rikhardsson and Yigitbasioglu

5. Appelbaum et al

6. Chauhan et al

7. Ho et al

رقابتی و بقا تضمین می‌کند. در این میان، مدیریت راهبردی فرایندی جامع برای تدوین، اجرا و ارزیابی راهبردهاست که نقش محوری در هدایت سازمان‌ها به سمت این انعطاف‌پذیری ایفا می‌کند (احمدی‌مجد و همکاران، ۱۴۰۲). با این حال، تنها داشتن یک راهبرد قدرتمند کافی نیست؛ اجرای موفقیت‌آمیز و قابلیت انطباق آن با شرایط متغیر، نیازمند پشتیبانی از زیرساخت‌ها و سازوکارهای داخلی است. در این راستا، سیستم‌های اطلاعاتی به عنوان ابزارهای حیاتی، اطلاعات به موقع و دقیقی را فراهم می‌آورند که برای تحلیل محیط، ارزیابی گزینه‌های راهبردی و پایش عملکرد، ضروری است. یک بُعد حیاتی که می‌تواند این شکاف را پر کند، «عملکرد تصمیم‌گیری» است. عملکرد تصمیم‌گیری، فرایندی است که در آن اطلاعات، تحلیل و قضاوت‌های مدیریتی به تصمیم‌های راهبردی تبدیل می‌شوند؛ فرایندی که نقش محوری در تبدیل توانمندی‌های اطلاعاتی به نتایج سازمانی دارد. از این رو، عملکرد تصمیم‌گیری یک متغیر میانجی است که می‌تواند رابطه میان مدیریت راهبردی مبتنی بر سیستم اطلاعاتی و انعطاف‌پذیری راهبردی را تبیین کند.

در محیط‌های پویا، توانایی مدیران در تصمیم‌گیری سریع، آگاهانه و مؤثر بر اساس اطلاعات در دسترس، به صورت مستقیم بر قابلیت سازمان برای واکنش نشان دادن به تغییرات و ایجاد انعطاف‌پذیری تأثیر می‌گذارد. مدیریت راهبردی مبتنی بر سیستم‌های اطلاعاتی، اطلاعات لازم را برای تصمیم‌گیری فراهم می‌آورد و عملکرد تصمیم‌گیری قوی، این اطلاعات را به اقدام‌های مؤثر برای دستیابی به انعطاف‌پذیری راهبردی تبدیل می‌کند. با این حال، ادبیات موجود اغلب بر روابط مستقیم بین مدیریت راهبردی و انعطاف‌پذیری (اکبری و همکاران، ۱۴۰۲) یا سیستم‌های اطلاعاتی (خلیل‌پور و همکاران، ۱۴۰۴) و هر یک از این سازه‌ها تمرکز دارد و کمتر به نقش میانجی عملکرد تصمیم‌گیری در این روابط سه‌گانه پرداخته است. به‌ویژه، اینکه چگونه مدیریت راهبردی با بهره‌گیری از سیستم‌های اطلاعاتی، عملکرد تصمیم‌گیری را ارتقا می‌دهد؛ یا این بهبود در تصمیم‌گیری از چه طریق به افزایش انعطاف‌پذیری راهبردی منجر می‌شود؟ این موارد به بررسی تجربی نیاز دارد. این شکاف پژوهشی، به‌خصوص در بستر سازمانی ایران (شامل بخش‌های دولتی و خصوصی

در استان‌های فارس و هرمزگان)، اهمیت دوجندانی پیدا می‌کند؛ زیرا با چالش‌ها و فرصت‌های منحصر به فرد اقتصادی و اجتماعی مواجه است. نبود مطالعات جامع که این روابط پیچیده را با در نظر گرفتن نقش میانجی عملکرد تصمیم‌گیری در این مناطق بررسی کند، می‌تواند مانع از تدوین راهبردهای مؤثر و پایدار برای سازمان‌های بومی شود. در نتیجه، این پژوهش قصد دارد با واکاوی این روابط، به ابهام‌های موجود در ادبیات پاسخ دهد و چارچوبی عملی برای مدیران فراهم آورد تا با تمرکز بر بهبود عملکرد تصمیم‌گیری مبتنی بر اطلاعات، انعطاف‌پذیری راهبردی سازمان‌های خود را در مواجهه با چالش‌های عصر حاضر، افزایش دهند.

نمایه در حال ظهور حسابداری مدیریت به عنوان یک کنترل‌کننده راهبردی، شریک و مدیر ارزش است (ابدلال و همکاران^۱، ۲۰۲۱) و با توجه به تأثیر نهفته فناوری‌های نوین در حسابداری مدیریت و تصمیم‌گیری، چشم‌اندازهای گسترده‌ای را برای پژوهش‌های آینده درباره ادبیات سیستم اطلاعاتی حسابداری باز می‌کند (یوشیکانی و همکاران^۲، ۲۰۲۴). این پژوهش همچنین با بحث درباره تأثیر فناوری‌های نوظهور در سیستم اطلاعات حسابداری برای تصمیم‌گیری بهتر و دستیابی به انعطاف‌پذیری راهبردی به ادبیات کمک می‌کند. یافته‌های این پژوهش، چارچوبی را فراهم می‌کند که شامل سیستم اطلاعاتی راهبردی سازمانی در راستای بهبود عملکرد تصمیم‌گیری است و به انعطاف‌پذیری راهبردی منجر می‌شود. بنابراین، پژوهش حاضر شکاف‌های دانشی مختلف در ادبیات سیستم اطلاعات حسابداری را پر می‌کند. همچنین، در محیط‌های اسلامی، تصمیم‌گیری و مدیریت نه تنها بر مبنای منطق اقتصادی، بلکه بر پایه ارزش‌های دینی و اخلاقی نیز صورت می‌گیرد. این ویژگی می‌تواند نحوه استفاده از اطلاعات، شکل تصمیم‌گیری و میزان انعطاف‌پذیری سازمانی را تحت تأثیر قرار دهد. از این رو، بررسی روابط میان این متغیرها در بافت اسلامی، می‌تواند مدل‌های بومی و اخلاق‌محور را توسعه دهد.

1. Abdelal et al
2. Yoshikuni et al

در ادامه، مبانی نظری پژوهش و سپس پیشینه، روش پژوهش، بحث و نتیجه‌گیری ارائه می‌شود.

مبانی و چارچوب نظری و پیشینه پژوهش

مدیریت راهبردی در زمینه فناوری اطلاعات شامل تجزیه و تحلیل راهبردی، بودجه‌بندی، پیش‌بینی، انتقال اهداف، ترکیبی از شاخص‌های مالی و غیرمالی، مقایسه واقعی با بودجه، گزارش لحظه‌ای و نظارت بر اهداف راهبردی است (رینکینگ و همکاران^۱، ۲۰۲۰؛ اتکینسون و همکاران^۲، ۲۰۱۱). تجزیه و تحلیل راهبردی با استفاده از سیستم‌های اطلاعات سازمانی، به جمع‌آوری دانش سازمانی درباره ویژگی‌های خارجی و حیاتی اشاره دارد. این تجزیه و تحلیل سبب می‌شود با دستیابی به نیازمندی‌های بازار و رقبا، یک ارزیابی صورت گیرد (کانبوی و همکاران^۳، ۲۰۲۰؛ آیدینر و همکاران^۴، ۲۰۱۹).

نقش فناوری‌های جدید در حسابداری، ایجاد یک فرایند بودجه‌ای برای تعیین درآمدها، هزینه‌ها، مخارج و سرمایه‌گذاری دارایی‌هاست (رهنمای رودپشتی و همکاران، ۱۳۹۳). همچنین در ایجاد شاخص‌های کلیدی عملکرد مانند سود، بازده سرمایه‌گذاری، جریان نقدی و ارزش افزوده اقتصادی نیز استفاده می‌شود (استیری، ۱۳۹۷). بنابراین، پشتیبانی از فرایند پیش‌بینی، ردیابی درآمد و هزینه‌ها را در طول سال مالی ممکن می‌سازد. این فناوری‌های جدید، درآمدها و هزینه‌های واقعی با مقادیر بودجه‌بندی شده آن‌ها را در قالب «گزارش‌های واریانسی» مقایسه می‌کنند. در گزارش‌های واریانسی، دلایل انحراف‌های قابل توجه از اعتبارات بر اساس پیش‌بینی‌های قبلی تجزیه و تحلیل می‌شود (ویلیامز و کالابرهز^۵، ۲۰۱۶؛ اتکینسون و همکاران^۶، ۱۹۹۵).

فرایند برنامه‌ریزی راهبردی، ارتباط راهبردی سازمان را برای یک دوره مشخص در نظر

1. Reinking et al
2. Atkinson et al
3. Conboy et al
4. Aydiner et al
5. Williams and Calabrese
6. Atkinson et al

می‌گیرد و اقدام‌های تجویزی و تصمیم‌های راهبردی در حال ظهور توسط کارکنان را هماهنگ و یکپارچه می‌کند (بورگلمن و همکاران^۱، ۲۰۱۸؛ ولف و فلوید^۲، ۲۰۱۷). چارچوب «کارت ارزیابی متوازن»^۳ (کاپلان و نورتون^۴، ۲۰۰۵) نیز یک روش‌شناسی اصلی است که شاخص‌های مالی سنتی را با معیارهای چندبعدی تکمیل می‌کند. این چارچوب، یکپارچگی مؤثر معیارهای مالی و معیارهای غیرمالی را در فرایند برنامه‌ریزی راهبردی فراهم می‌کند (آسیایی و همکاران^۵، ۲۰۲۱؛ سن و همکاران^۶، ۲۰۱۷؛ الواین و همکاران^۷، ۲۰۱۶). همان‌گونه که مطالعات پیشین نشان داده‌اند، یکپارچگی سیستم‌های اطلاعاتی در سطح راهبردی، سبب بهبود کیفیت تصمیم‌گیری و هم‌راستایی آن با اهداف کلان سازمان می‌شود. با این حال، تأثیر این یکپارچگی بر انعطاف‌پذیری راهبردی به‌واسطه نحوه عملکرد تصمیم‌گیری مدیران تحقق می‌یابد. بدین ترتیب، عملکرد تصمیم‌گیری، پل ارتباطی میان قابلیت‌های اطلاعاتی و توان سازگاری سازمان است.

مدیریت راهبردی را می‌توان در ادبیات سیستم اطلاعاتی حسابداری، مدیریت فرایندهای تجاری و «عملکرد مدیریت سازمانی»^۸ دانست. این مهم با یکپارچه‌سازی زیرساخت هوش تجاری و تجزیه و تحلیل برای نظارت و مدیریت یک سازمان صورت می‌گیرد. در این راستا، «دیدگاه مبتنی بر منابع»^۹ استدلال می‌کند سازمان‌هایی که دارای فناوری اطلاعات و منابع قوی هستند، از شیوه‌هایی استفاده می‌کنند که می‌تواند مزیت رقابتی ایجاد کند و عملکرد سازمان را به‌صورت قابل توجهی افزایش دهد (وید و هالند^{۱۰}، ۲۰۰۴). بنابراین، فناوری اطلاعات و منابع سازمانی، فرایندها، شیوه‌ها، روال‌ها و فعالیت‌های سازمانی را قادر می‌سازد با انعطاف‌پذیری، بر عملکردها تأثیر بگذارند (آیدینر و همکاران، ۲۰۱۹؛ میکالف و پاتلی^{۱۱}،

1. Burgelman et al.
2. Wolf and Floyd
3. Balanced Scored Card (BSC)
4. Kaplan and Norton
5. Asiaei et al
6. Sen et al
7. Alewine et al
8. Performance of Enterprise Management (EPM)
9. Resource Based View (RBV)
10. Wade and Hulland
11. Mikalef and Pateli

۲۰۱۷؛ ملویل و همکاران^۱، ۲۰۰۴). در نتیجه، فرضیه اول پژوهش به شرح زیر است:

فرضیه اول: میان «مدیریت راهبردی مبتنی بر سیستم اطلاعاتی» و «انعطاف‌پذیری راهبردی»، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

سرمایه‌گذاری‌های فناوری اطلاعات و منابع آن می‌تواند به مجموعه‌ای از چهار هدف راهبردی فناوری اطلاعات طبقه‌بندی شود که شامل زیرساخت، معاملات، اطلاعات و دارایی‌های راهبردی است (آرال و ویل^۲، ۲۰۰۷). زیرساخت فناوری اطلاعات، پایه‌ای برای به اشتراک گذاشتن خدمات فناوری اطلاعات با استفاده فنی و انسانی توسط چندین برنامه سیستم اطلاعاتی است (دوئیودی و همکاران، ۲۰۲۲؛ لوفتمن و همکاران، ۲۰۱۵؛ ویل و راس^۳، ۲۰۰۵). فناوری اطلاعات به سیستم اطلاعاتی‌ای مربوط می‌شود که برای خودکارسازی فرایندها با ارزش زنجیره‌ای، کاهش هزینه‌ها و ایجاد ارتباط بهتر با مشتریان و تأمین‌کنندگان استفاده می‌شود. اطلاعات این فناوری مبتنی بر زیرساخت و داده‌های تولید شده است که با گزارش به حسابداری و مدیران اجرایی و برقراری ارتباط با هدف‌ها ارتقا می‌یابد؛ هدف‌هایی که درباره ارزش زنجیره‌ای عمومی (مشتریان، تأمین‌کنندگان و تنظیم‌کننده‌ها) است (آرال و ویل، ۲۰۰۷). دارایی‌های راهبردی فناوری اطلاعات نیز سازمان‌ها را قادر می‌سازد تا نوآوری‌های اکتشافی و بهره‌برداری را ایجاد کنند؛ مانند ورود به بازار جدید، توسعه محصولات، خدمات، یا مدل‌ها و فرایندهای تجاری جدید (دوئیودی و همکاران، ۲۰۲۱؛ گول، دوئیودی و شری^۴، ۲۰۱۲).

اگرچه در سطح بین‌المللی، مطالعات مختلف سیستم اطلاعاتی حسابداری، مزایای راهبردی زیرساخت فناوری اطلاعات و ابعاد معاملاتی را بررسی کرده است، همچنان مطالعات کمی با به کارگیری فناوری‌های نوظهور، هدف‌های اطلاعاتی و راهبردی سیستم اطلاعاتی حسابداری را بررسی کرده است (چیو و همکاران، ۲۰۱۹؛ بلفو و تریگو، ۲۰۱۳). بنابراین، از طریق دیدگاه مبتنی بر منابع، این مطالعه بر قابلیت‌های مرتبط با سیستم اطلاعاتی

1. Melville et al
2. Aral and Weill
3. Weill and Ross
4. Goel et al

تأکید می‌کند (لی و چان^۱، ۲۰۱۹).

چارچوب کارت ارزیابی متوازن به گونه معمول برای اندازه‌گیری عملکرد هوش تجاری و تجزیه و تحلیل در سازمان‌ها از دیدگاه حسابداری مدیریت و امکان تجزیه و تحلیل استفاده می‌شود (آپلوم و همکاران، ۲۰۱۷). کارت ارزیابی متوازن از سازمان‌ها حمایت می‌کند تا هدف‌های راهبردی خود را به مجموعه‌ای قابل درک از معیارهای عملکرد، ترکیبی از عناصر راهبردی و شاخص‌های مالی و غیرمالی، تبدیل کنند (محمد و همکاران^۲، ۲۰۱۷؛ کاپلان و نورتون، ۲۰۰۵). از این رو، سیستم برنامه‌ریزی منابع سازمانی موجود، داده‌های ساختاریافته را ارائه می‌دهد و یکپارچه‌سازی زیرساخت سیستم اطلاعاتی را فعال می‌کند؛ مانند سازوکارهای هوش تجاری و تجزیه و تحلیل که به سازمان‌ها توانایی اسکن، درک و تجزیه و تحلیل منابع و انواع داده‌های مختلف را می‌دهد. افزون بر این، هوش تجاری و تجزیه و تحلیل، از سازمان‌ها برای به دست آوردن مزیت رقابتی حمایت می‌کند (آپلوم و همکاران، ۲۰۱۷). بنابراین، جایگزین‌های مختلفی برای تصمیم‌گیری بر اساس هوش تجاری و تجزیه و تحلیل با استفاده از سیستم اطلاعاتی حسابداری امکان‌پذیر است که سبب انعطاف‌پذیری در تجدید توانایی راهبردی سازمان می‌شود (بالاسوبراهمانیام و همکاران^۳، ۲۰۱۲).

مطالعات اخیر نشان داده است سیستم برنامه‌ریزی منابع سازمانی تلاش می‌کند اطلاعات سازمانی ساختاریافته را به وسیله یک پایگاه داده مرکزی برای بازیابی اشیای سازمانی مختلف، یکپارچه کند (آپلوم و همکاران، ۲۰۱۷)؛ با این حال، سیستم برنامه‌ریزی منابع سازمانی، محدودیت‌هایی برای پشتیبانی از تجزیه و تحلیل غیرمالی، بودجه، حسابداری مدیریت و بخش کردن هزینه‌ها دارد (ریخاردسون و یگیبتاسیوقلو، ۲۰۱۸). به گفته «پیترز و همکاران»^۴ (۲۰۱۸) و «پیترز و همکاران»^۵ (۲۰۱۶)، فعالیت‌های اندازه‌گیری عملکرد برای

1. Li and Chan

2. Mohamad et al

3. Balasubrahmanyam et al

4. Peters et al

5. Peters et al

بهبود نتایج برنامه‌ریزی و کنترل به وسیله سیستم اطلاعاتی قوی مبتنی بر فناوری‌های هوش تجاری و تجزیه و تحلیل فعال می‌شوند تا امکان بحث مدیریتی چندسطحی (تعاملی) یا تشخیص را فراهم کنند. در نتیجه، شیوه‌های حسابداری مانند برنامه‌ریزی، کنترل، اندازه‌گیری عملکرد، پردازش معاملات و گزارش‌دهی، عناصر ضروری برای بهبود تصمیم‌گیری مدیران است (ریخاردسون و ییگیتباسیوغلو، ۲۰۱۸، اتکینسون و همکاران، ۲۰۱۱).

مطالعات قبلی نشان داده است مدیریت راهبردی می‌تواند به عنوان هوش تجاری و تجزیه و تحلیل، عملکرد سازمان را از طریق فناوری اطلاعات قوی بهبود بخشد (هان و همکاران^۱، ۲۰۱۷). برای نمونه، چارچوب کارت ارزیابی متوازن با طیف گسترده‌ای از معیارهای عملکرد (غیرمالی و مالی) اطلاعاتی را برای تصمیم‌گیری در محیط‌های سیال نامشخص تولید می‌کند. این اطلاعات برای ایجاد دانش راهبردی و هوشمندی سازمانی از طریق دسترسی بیشتر به اطلاعات مناسب تولید می‌شود و در بخش کردن کارآمدتر منابع سازمانی، مؤثر است (آسیایی و همکاران، ۲۰۲۱؛ آسیایی و جوسوه^۲، ۲۰۱۷). افزون بر این، مدیران به تصمیم‌گیری برای رویارویی با وظایف نیاز دارند (آیدینر و همکاران، ۲۰۱۹). بنابراین، همان‌گونه که گفته شد، این پژوهش، فرضیه دوم را به صورت زیر پیشنهاد می‌کند:

فرضیه دوم پژوهش: میان «مدیریت راهبردی مبتنی بر سیستم اطلاعاتی» و «عملکرد تصمیم‌گیری»، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

سازمان‌ها برای بقای خود، به درک و نظارت بر تغییرات محیطی نیاز دارند که تهدیدها یا فرصت‌هایی را برای دستیابی به هدف‌های راهبردی با آمادگی برای پاسخگویی مناسب به نیازهای بازار، به همراه دارد (کتادور و همکاران^۳، ۲۰۲۰؛ ولف و فلویید، ۲۰۱۷؛ داونپورت و همکاران^۴، ۲۰۱۰).

انعطاف‌پذیری راهبردی، به معنای توانایی شناسایی مؤثر و به موقع تغییرات محیط خارجی

1. Han et al
2. Asiaei and Jusoh
3. Contador et al
4. Davenport et al

است. دستیابی به این توانایی، مستلزم ایجاد یک زیرساخت یکپارچه و قوی سیستم اطلاعاتی است که با هوش تجاری در ارتباط است. این زیرساخت، به تصمیم‌گیری مؤثر و پاسخ‌دهی به موقع، کمک می‌کند (آرنولد و همکاران^۱، ۲۰۱۵).

فناوری اطلاعات و منابع سازمانی مکمل، نتایج نزدیک و دور را برای به‌دست‌آوردن عملکرد سازمانی تحت تأثیر قرار می‌دهد (کوهلی و گروور^۲، ۲۰۰۸؛ ملویل و همکاران، ۲۰۰۴). مطالعات قبلی در زمینه دیدگاه‌های مبتنی بر منابع، نشان داده‌اند که کاربردهای سیستم اطلاعاتی، بر تصمیم‌گیری برای به‌دست‌آوردن عملکرد سازمانی تأثیر می‌گذارند. برای نمونه، «آیدینر و همکاران» (۲۰۱۹) دریافتند که قابلیت‌های سیستم اطلاعاتی، اثر قوی بر عملکرد تصمیم‌گیری برای تأثیرگذاری بر فرایند کسب‌وکار دارد. «روحانی، اشرفی، رواسان و اشرفی»^۳ (۲۰۱۶) تأثیر کاربردهای سیستم اطلاعاتی، مانند توابع هوش تجاری را برای فعال کردن تصمیم‌گیری و درنهایت افزایش مزیت رقابتی بررسی کردند. نمونه دیگر مطالعه اخیر، سیستم اطلاعاتی‌ای است که پیشایندها و اثرات مستقیم داده‌های بزرگ و قابلیت‌های تصمیم‌گیری را بر کیفیت تصمیم‌گیری بررسی کرده است (آواد و همکاران^۴، ۲۰۲۲؛ شمیم و همکاران^۵، ۲۰۱۹). همچنین، سیستم اطلاعاتی به کارکنان کمک می‌کند تا با بهره‌گیری از هوش تجاری و تجزیه و تحلیل، نه تنها در حسابداری، بلکه در سایر عملکردهای سازمانی و نیز در تعامل با بهره‌وران داخلی و خارجی، تصمیم‌گیری کنند. این توانمندی ممکن است به انعطاف‌پذیری در سازمان منجر شود (دئویدی و مومایا^۶، ۲۰۰۳). پژوهش‌های پیشین نشان داده است که برنامه‌های کاربردی، سبب نوآوری در سیستم اطلاعاتی سازمان‌ها می‌شود. برای نمونه، سیستم اطلاعاتی کارآمد به سازمان‌ها کمک می‌کند تا فرصت‌های تجاری جدید و پیش‌بینی‌نشده را شناسایی کنند و از آن‌ها بهره‌برداری

1. Arnold et al

2. Kohli and Grover

3. Rouhani et al

4. Awwad et al

5. Shamim et al

6. Dwivedi and Momaya

و در نهایت سهم مؤثر خود را در شرایط متغیر بازار ارزیابی کنند (لو و رامامورثی^۱، ۲۰۱۱). هماهنگ‌سازی منابع در برنامه‌ریزی راهبردی دانش و قابلیت‌های فناوری اطلاعات، تأثیر مستقیمی بر فعال کردن قابلیت‌های پویا برای افزایش عملکرد سازمان دارد (یوشیکانی و همکاران، ۲۰۲۲).

«عملکرد تصمیم‌گیری» نشان‌دهنده میزان توان سازمان در تحلیل اطلاعات، ارزیابی گزینه‌ها و انتخاب راهکارهای متناسب با اهداف راهبردی است. این متغیر از یک سو به شدت متأثر از سطح بلوغ سیستم‌های اطلاعاتی سازمان است و از سوی دیگر، با بهبود کیفیت و سرعت تصمیم‌گیری، زمینه انعطاف‌پذیری در برابر تغییرات محیطی را فراهم می‌کند. از این منظر، عملکرد تصمیم‌گیری، حلقه واسط میان قابلیت‌های اطلاعاتی و انعطاف‌پذیری راهبردی شمرده می‌شود.

در نتیجه، زمانی که مدیریت راهبردی فعال شود، سیستم اطلاعاتی باید بر تصمیم‌گیری تأثیر بگذارد و سطوح انعطاف‌پذیری راهبردی را تقویت کند. بنابراین، فرضیه سوم پژوهش به شرح زیر است:

فرضیه سوم پژوهش: «عملکرد تصمیم‌گیری»، نقش میانجی در رابطه میان «مدیریت راهبردی مبتنی بر سیستم اطلاعاتی» و «انعطاف‌پذیری راهبردی» دارد.

بررسی پیشینه پژوهش در میان پژوهشگران داخلی، نتایجی را نشان داد. «عرب‌مازازی و همکاران» (۱۳۹۶) در مصاحبه با مدیران مالی و کارشناسان حسابداری ۵۰ شرکت پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران، دریافتند که قابلیت انعطاف‌پذیری سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری، فرایندهای حسابداری را بهبود بخشیده و بر عملکرد مالی شرکت‌ها نیز تأثیر معناداری داشته است. یافته‌های این پژوهش، در قالب رهنمودهای آگاهی‌بخش، بر اهمیت و ضرورت انعطاف‌پذیری در سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری و تأثیرهای عملکردی آن در سازمان‌ها، تأکید می‌کند. «احمدی و معطوفی» (۱۳۹۹) نیز مشاهده کردند که حسابداری مدیریت راهبردی بر تصمیم‌گیری‌های مالی مدیران بانک‌های استان گلستان،

تأثیر مثبت و معناداری دارد. در پژوهشی دیگر، «رخشانی و همکاران» (۱۴۰۰) دریافتند که به کارگیری سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری و همچنین مؤلفه‌های آن (قابلیت اتکا، قابلیت یکپارچگی، طراحی هوشمند، سهولت به کارگیری و سرعت دسترسی) بر عملکرد مدیریت، تأثیر مستقیم و معنادار دارد. به این ترتیب، فرضیه اصلی و فرضیه‌های فرعی پژوهش تأیید شد. «پورقنبری، یزدی‌فر و فغانی» (۱۴۰۱) دریافتند که در الگوی پذیرش سیستم اطلاعاتی حسابداری، تمامی سازه‌ها (انتظار عملکرد، انتظار تلاش، خودکارآمدی)، به جز سازه «شرایط تسهیلگر»، دارای رابطه مثبت و مستقیم با پذیرش این سیستم هستند. از طرفی، متغیرهای تعدیلگر «سن» و «جنس» بر تمایلات رفتاری حسابداران در پذیرش سیستم اطلاعاتی حسابداری تأثیری نداشت و آن را تعدیل نکرد، ولی متغیر «تجربه» در خودکارآمدی، باعث تعدیل رابطه شد. «اسماعیلی‌کیا و محتشم» (۱۴۰۲) نیز دریافتند که پذیرش کارت ارزیابی بخش عمومی، اثربخشی اجزای سیستم اطلاعات حسابداری را به‌طور مثبت و معنادار افزایش می‌دهد. این اجزا شامل سیستم ورودی داده، سیستم پردازش داده، سیستم ذخیره‌سازی و سیستم صورت‌های مالی است. علاوه بر این، اثربخشی اجزای چهارگانه مزبور، بر عملکرد پایدار تأثیر مثبت و معنادار دارد.

در میان پژوهشگران خارجی، «هوی و فوک»^۱ (۲۰۲۰) پژوهشی با عنوان «تأثیر به کارگیری کارت امتیازی بر اثربخشی سامانه اطلاعاتی حسابداری در عملکرد پایدار بخش دولتی» انجام دادند. داده‌های به دست آمده از مدل‌سازی معادلات ساختاری نشان داد پیاده‌سازی کارت ارزیابی بخش عمومی، تأثیر قابل توجهی در اثربخشی سامانه اطلاعاتی حسابداری دارد. همچنین، شواهد حاکی از یک مبنای معتبر برای ارتباط میان اثربخشی سامانه اطلاعاتی حسابداری و عملکرد پایدار است. «ستیانینگسی و همکاران»^۲ (۲۰۲۱) با توزیع پرسش‌نامه میان ۱۸ نفر از کارکنان واحد حسابداری وزارتخانه‌ها و مؤسسه‌های دولتی اتیوپی، کیفیت و کارایی سیستم‌های اطلاعات حسابداری را بررسی کردند. نتایج نشان داد

1. Huy and Phuc

2. Setyaningsih et al

پایه‌سازی سیستم اطلاعات حسابداری از طریق کیفیت گزارشگری مالی، بر عملکرد سازمانی تأثیر مثبت و معناداری دارد. «وارزارو»^۱ (۲۰۲۲) نیز در مطالعه خود تأثیر تحول دیجیتال، سیستم‌های اطلاعات حسابداری و بهبود مدیریت راهبردی منابع انسانی را بر عملکرد سازمانی و توسعه پایدار بررسی کرده است. در این پژوهش، برای ارزیابی عملکرد سازمانی از «کارت ارزیابی متوازن» استفاده شده است. یافته‌ها نشان داد کارایی و اثربخشی مدیریت راهبردی منابع انسانی و سیستم اطلاعات حسابداری به‌صورت معناداری بر ابعاد کارت ارزیابی متوازن تأثیر مثبت دارد. افزون بر این، استفاده از کارت ارزیابی متوازن در اندازه‌گیری عملکرد سازمانی، اثرات قابل توجهی بر توسعه پایدار دارد که در این میان، بُعد «فرایند داخلی» بیشترین تأثیر را دارد. «دالویل و همکاران»^۲ (۲۰۲۳) نیز در پژوهشی، ارزش ابعاد کیفیت سیستم‌های اطلاعات حسابداری (براساس کیفیت سیستم، کیفیت اطلاعات و کیفیت خدمات) بر اثربخشی مدیریت در بحران‌های مالی را بررسی کردند. نتایج حاصل‌شده، تأثیر مستقیم و معنادار کیفیت سیستم، کیفیت اطلاعات و کیفیت خدمات بر مدیریت بحران‌های مالی در زمینه پژوهش را نشان داد. درمقابل، این نقش تعدیلگری در اثر کیفیت خدمات مشاهده نشد. یافته‌های «یوشیکانی و همکاران» (۲۰۲۴) نیز نشان داد که رابطه مدیریت راهبردی مبتنی بر سیستم اطلاعاتی و انعطاف‌پذیری راهبردی با نقش میانجی عملکرد تصمیم‌گیری، معنادار است و تأیید می‌شود.

مرور مبانی نظری و پیشینه تجربی نشان داد مدیریت راهبردی مبتنی بر سیستم اطلاعاتی می‌تواند از طریق بهبود عملکرد تصمیم‌گیری، انعطاف‌پذیری راهبردی سازمان را افزایش دهد. مطالعات بین‌المللی تأکید دارد که فناوری‌های نوظهور و هوش تجاری در این میان نقش تسهیلگر را دارند. با این حال، در بسترهای اسلامی، تصمیم‌گیری سازمانی علاوه بر معیارهای اقتصادی، از ارزش‌های اخلاقی و دینی نیز متأثر است؛ موضوعی که می‌تواند الگوی متفاوتی از رابطه میان متغیرهای پژوهش ایجاد کند. بدین‌سان، پژوهش حاضر با

1. Värzaru

2. Dalloul et al

تمرکز بر این بستر، شکاف موجود در ادبیات را پوشش می‌دهد.

روش‌شناسی پژوهش

داده‌های پژوهش حاضر، به روش توصیفی - پیمایشی گردآوری شده است. این پژوهش، مبتنی بر فلسفه «تفسیرگرایانه»^۱ است که بر الگوی تفسیری و رویکرد ذهنی‌گرا استوار است؛ یعنی فرض می‌شود واقعیت، عینی نیست و ذهنی است و به صورت اجتماعی ساخته می‌شود. این شیوه از اندیشه برای روش پژوهش کیفی، کاربرد بسیار زیادی دارد. همچنین از روش مقطعی استفاده و داده‌ها در سال ۱۴۰۳ با به‌کارگیری پرسش‌نامه گردآوری شد. برای آزمون فرضیه‌های پژوهش نیز از فنّ معادلات ساختاری در نرم‌افزار Smart PLS نسخه ۳٫۲٫۱ بهره گرفته شد.

برای بررسی متغیرهای پژوهش از پرسش‌نامه استفاده شد که مدیریت راهبردی مبتنی بر سیستم اطلاعاتی (یوشیکانی و همکاران، ۲۰۲۴) شامل ۶ سؤال، انعطاف‌پذیری راهبردی (چن و همکاران، ۲۰۱۷؛ آرنولد و همکاران، ۲۰۱۵) شامل ۵ سؤال و عملکرد تصمیم‌گیری (آیدینر و همکاران، ۲۰۱۹) نیز شامل ۵ سؤال است. در پرسش‌نامه‌های ذکرشده از طیف «لیکرت پنج‌گزینه‌ای» و گزینه‌های «کاملاً مخالف»، «مخالف»، «نه موافق و نه مخالف»، «موافق» و «کاملاً موافق» برای پاسخگویی استفاده شد. ترجمه، بومی‌سازی شده و پس از دریافت نظرهای کارشناسی و تأیید استادان دانشگاهی و صاحب‌نظران مختلف (یک استاد و دو دانشیار حسابداری) از پرسش‌نامه‌ها استفاده شده است؛ بدین معنا که اعتبار ظاهری و محتوایی پرسش‌نامه‌ها تأیید شد. بررسی پایایی پرسش‌نامه‌های پژوهش از طریق ضریب آلفای «کرونباخ» در نرم‌افزار SPSS نیز نشان داد که همه موارد، بالاتر از ۷۰ درصد قرار دارد و در نتیجه، پایایی آن‌ها تأیید شد.

جامعه پژوهش را کلیه مدیران و کارکنان مالی بخش‌های دولتی و خصوصی در استان‌های فارس و هرمزگان تشکیل می‌دهند که به صورت دردسترس از آن‌ها نمونه‌گیری

شد. جمع‌آوری نظرها نیز حضوری صورت گرفت که طی آن ۳۰۰ پرسش‌نامه (۱۰۰ پرسش‌نامه در شهرک صنعتی و ۵۰ پرسش‌نامه در اداره‌های دولتی شیراز و ۱۰۰ پرسش‌نامه در شهرک صنعتی و ۵۰ پرسش‌نامه در اداره‌های دولتی بندرعباس) توزیع و ۲۳۸ پرسش‌نامه قابل استفاده (نرخ بازگشت ۷۹ درصد) تکمیل شد.

تحلیل داده‌ها و یافته‌های پژوهش

بررسی یافته‌ها نشان داد که ۱۹۱ نفر از پاسخ‌دهندگان، مرد و ۴۷ نفر از آنان، زن بوده‌اند. میانگین سن آن‌ها ۴۱/۶۹ با انحراف معیار ۱۰/۷۱ است. میانگین سابقه کار آنان نیز ۱۵/۸۴ سال با انحراف معیار ۱۰/۳۱ بود. از میان پاسخ‌دهندگان، ۱۴ نفر دارای مدرک دکتری، ۸۳ نفر دارای مدرک کارشناسی ارشد و ۱۴۱ نفر دارای مدرک کارشناسی بوده‌اند. این اطلاعات نشان می‌دهد که جامعه آماری این مطالعه، پیش‌نیازهای لازم را داشته‌اند. در نتیجه، یافته‌ها از نظر ویژگی‌های جامعه‌شناختی، از کیفیت لازم برخوردار هستند؛ برای نمونه می‌توان به روایی داخلی پژوهش اشاره کرد.

در ادامه، هریک از فرضیه‌های پژوهش با روش «حداقل مربعات جزئی» تجزیه و تحلیل شد. جدول ۱، یافته‌های این بخش را نشان می‌دهد.

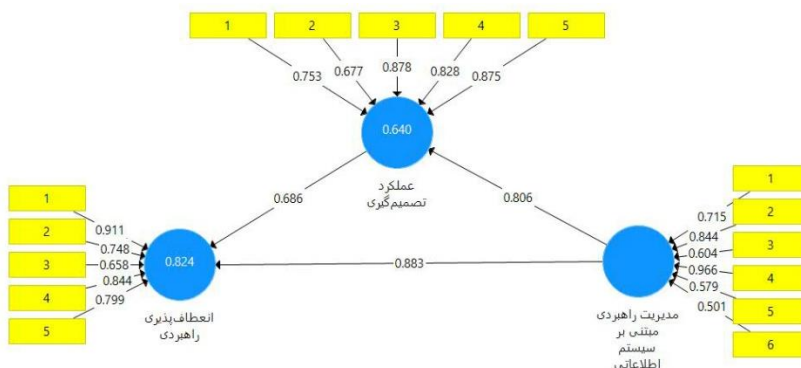
جدول ۱: روایی همگرا و پایایی متغیرهای پژوهش

متغیر	آلفای کرونباخ	واریانس استخراج	پایایی مرکب
مدیریت راهبردی مبتنی بر سیستم اطلاعاتی	۰/۷۴۱	۰/۵۱۵	۰/۸۵۸
انعطاف‌پذیری راهبردی	۰/۷۷۸	۰/۵۲۹	۰/۸۴۷
عملکرد تصمیم‌گیری	۰/۷۲۹	۰/۶۳۵	۰/۸۹۶

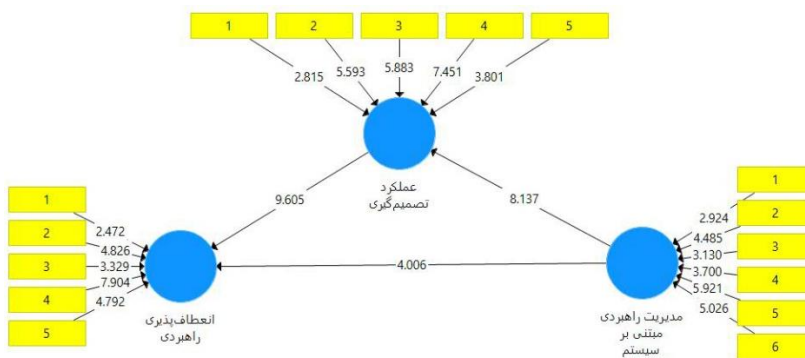
از آنجا که آلفای کرونباخ تمامی متغیرها بزرگ‌تر از ۰/۷ است، پایایی تمامی آن‌ها تأیید می‌شود. میانگین واریانس استخراج‌شده، بزرگ‌تر از ۰/۵ است. بنابراین، روایی همگرا نیز تأیید می‌شود. پایایی مرکب، مطلوب و بالاتر از ۰/۷ است.

رابطه متغیرهای بررسی‌شده در هر یک از فرضیه‌های پژوهش، براساس یک ساختار علی

با روش حداقل مربعات جزئی PLS آزمون شده است. در ادامه، شکل ۱ و ۲ یافته‌های مربوط را نشان می‌دهد.

شکل ۱- روش حداقل مربعات جزئی الگوی کلی پژوهش

شکل ۲- آماره t-value الگوی کلی پژوهش با روش بوت استراپ

شکل ۱ نشان می‌دهد که R^2 پژوهش، ۰/۸۲۴ است. نتیجه کلی این بخش به این صورت خواهد بود که زنجیره ارتباطی «مدیریت راهبردی مبتنی بر سیستم اطلاعاتی» و «انعطاف‌پذیری راهبردی»، ۸۲ درصد در بهبود عملکرد تصمیم‌گیری مؤثر است. براساس شکل ۲ نیز رابطه‌های بررسی شده در پژوهش، مثبت و معنادار است و در نتیجه، هیچ کدام از فرضیه‌های پژوهش را نمی‌توان رد کرد. گفتنی است که اثر «متغیر میانجی»، همسو با ادبیات

متغیرهای میانجی «بارون و کنی»^۱ (۱۹۸۶) تأیید شده است.

در تحلیل حداقل مربعات جزئی برای بررسی روایی تشخیصی، از معیار «فرونل و لارکر»^۲ (۱۹۸۱) استفاده می‌شود. روایی تشخیصی، بیانگر وجود همبستگی‌های جزئی میان شاخص‌های یک سازه و سازه‌های دیگر است. جدول ۲، این ماتریس را نشان می‌دهد.

جدول ۲: ماتریس فرونل و لارکر (۱۹۸۱) متغیرهای پژوهش

متغیرها	مدیریت راهبردی مبتنی بر سیستم اطلاعاتی	انعطاف‌پذیری راهبردی	عملکرد تصمیم‌گیری
مدیریت راهبردی مبتنی بر سیستم اطلاعاتی	۰/۷۱۷۶		
انعطاف‌پذیری راهبردی	۰/۶۸۴۳	۰/۷۲۷۳	
عملکرد تصمیم‌گیری	۰/۷۴۲۷	۰/۷۵۴۶	۰/۷۹۶۸

همان‌گونه که مشخص است، مقادیر موجود روی قطر اصلی ماتریس، از کلیهٔ مقادیر موجود در ستون مربوط به آن، بزرگ‌تر است و نشان می‌دهد که الگوی ارائه‌شده، دارای اعتبار تشخیصی مناسب است.

برای بررسی برازش کلی الگوی پژوهش که هر دو بخش الگوی اندازه‌گیری و ساختاری را کنترل می‌کند، از معیار «نیکویی برازش» استفاده می‌شود. «وتزلز و همکاران»^۳ (۲۰۰۹)، سه مقدار ۰/۰۱، ۰/۲۵ و ۰/۳۶ را به ترتیب برای مقادیر «ضعیف»، «متوسط» و «قوی» نیکویی برازش معرفی می‌کنند. رابطهٔ ۱، شیوهٔ محاسبهٔ این شاخص را نشان می‌دهد.

$$GoF = \sqrt{Communalities \times R^2} \text{ رابطه ۱}$$

که در آن:

Communalities: میانگین مقادیر اشتراکی متغیرهای پنهان مرتبهٔ اول و

R^2 : ضریب تعیین الگوست.

جدول ۳، یافته‌های مرتبط با این بخش را نشان می‌دهد.

1. Baron and Kenny
2. Fornell and Larcker
3. Wetzels et al

جدول ۳: محاسبه نیکویی برازش الگوی ساختاری

متغیر	R ²	میانگین مقادیر اشتراکی
عملکرد تصمیم‌گیری	۰/۸۲۴۶	۰/۵۵۶۸

$$\text{Gof} = ۰/۴۹۲۷$$

حاصل شدن مقدار ۰/۶۷۷۶ برای GoF نشان از برازش کلی قوی الگو دارد.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

پژوهش حاضر، رابطه «مدیریت راهبردی مبتنی بر سیستم اطلاعاتی» و «انعطاف‌پذیری راهبردی» با نقش میانجی «عملکرد تصمیم‌گیری» را واکاوی کرد. بدین منظور و در قالب دو فرضیه، نظرهای ۲۳۸ نفر از مدیران و کارکنان مالی بخش خصوصی و دولتی استان‌های فارس و هرمزگان گردآوری شد.

در فرضیه اول مشاهده شد که میان «مدیریت راهبردی مبتنی بر سیستم اطلاعاتی» و «انعطاف‌پذیری راهبردی»، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. براساس یافته‌ها و متون ارائه شده، رابطه مثبت و معنادار میان «مدیریت راهبردی مبتنی بر سیستم اطلاعاتی» و «انعطاف‌پذیری راهبردی»، به این معناست که هرچه سازمان در به‌کارگیری راهبردی سیستم‌های اطلاعاتی خود (شامل زیرساخت، اطلاعات، هوش تجاری و تجزیه و تحلیل) قوی‌تر عمل کند، توانایی آن برای تطبیق و پاسخگویی مؤثر به تغییرات محیطی و بهره‌برداری از فرصت‌های جدید (انعطاف‌پذیری راهبردی) نیز افزایش می‌یابد. این امر از دیدگاه مبتنی بر منابع حمایت می‌کند؛ به این معنا که منابع ارزشمند فناوری اطلاعات را عاملی برای ایجاد مزیت رقابتی و بهبود عملکرد می‌داند. دیدگاه مزبور نشان می‌دهد که مدیریت راهبردی این منابع، به‌صورت مستقیم، به چابکی و قابلیت سازگاری سازمان در محیط‌های پویا کمک می‌کند. این بخش از یافته‌ها، همسو با «آیدینر و همکاران» (۲۰۱۹)، «میکالف و پاتلی» (۲۰۱۷) و «ملویل و همکاران» (۲۰۰۴) است.

در فرضیه دوم مشاهده شد که میان «مدیریت راهبردی مبتنی بر سیستم اطلاعاتی» و «عملکرد تصمیم‌گیری»، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. مدیریت راهبردی می‌تواند

عملکرد سازمان را از طریق فناوری اطلاعات قوی، به عنوان هوش تجاری و تجزیه و تحلیل بهبود بخشد. همچنین، مدیریت راهبردی با بهره‌گیری از سیستم‌های اطلاعاتی، با دراختیارداشتن اطلاعات دقیق، به‌روز و طبقه‌بندی‌شده می‌تواند با بهبود عملکرد تصمیم‌گیری، تصمیم‌سازی در سازمان را بهینه کند. یافته‌های این فرضیه، همسو با «یوشیکانی و همکاران» (۲۰۲۴) است.

در فرضیه سوم پژوهش مشاهده شد که میان «عملکرد تصمیم‌گیری» و «انعطاف‌پذیری راهبردی»، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین، روابط بررسی‌شده نشان می‌دهد که «عملکرد تصمیم‌گیری»، نقش میانجی در رابطه میان «مدیریت راهبردی مبتنی بر سیستم اطلاعاتی» و «انعطاف‌پذیری راهبردی» دارد. سیستم اطلاعاتی کارآمد، به سازمان‌ها در بهره‌برداری از فرصت‌های تجاری پیش‌بینی‌نشده و تسلط بر فرصت‌های تجاری جدید کمک می‌کند. همچنین آن‌ها را قادر به بررسی و ارزیابی می‌سازد تا به سهم مؤثر خود در شرایط درحال تغییر بازار دست یابند. هماهنگ‌سازی منابع در برنامه‌ریزی راهبردی دانش و قابلیت‌های فناوری اطلاعات، تأثیر مستقیمی بر فعال کردن قابلیت‌های پویا دارد و عملکرد سازمان را افزایش می‌دهد. در نتیجه، زمانی که مدیریت راهبردی فعال شود، سیستم اطلاعاتی بر سطح تصمیم‌گیری تأثیر می‌گذارد و سطوح افزایش انعطاف‌پذیری راهبردی مبتنی بر مصالح و راهبردها را تقویت می‌کند. یافته‌های این فرضیه نیز همسو با «یوشیکانی و همکاران» (۲۰۲۴) است.

یافته‌های آن بخش از پژوهش که بیانگر توجه بیش‌ازپیش به سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری است، با پژوهش‌های «عرب‌مازازی و همکاران» (۱۳۹۶)، «رخشانی و همکاران» (۱۴۰۰)، «پورقنبری و همکاران» (۱۴۰۱)، «اسماعیلی کیا و محتشم» (۱۴۰۲)، «هوی و فوک» (۲۰۲۰) و «دالویل و همکاران» (۲۰۲۳) همسو است. در بخش «اهمیت توجه به مدیریت راهبردی در تصمیم‌گیری و بهبود عملکرد» نیز یافته‌ها با «احمدی و معطوفی» (۱۳۹۹)، «ستیانینگسی و همکاران» (۲۰۲۱) و «وارزارو» (۲۰۲۲) همسو است.

پژوهش حاضر، با محدودیت‌هایی نیز همراه بوده است که شامل محدودیت‌های ذاتی

پرسش‌نامه است. برای نمونه، ممکن است برخی از افراد، پاسخ غیرواقعی داده باشند. این پژوهش به صورت مقطعی انجام شده است و به این دلیل، نتیجه‌گیری درباره‌ی علیت را دشوار می‌سازد. همچنین، نمونه‌گیری دردسترس، مانع از تعمیم دادن یافته‌ها به کل جامعه است و در صورت نیاز، سایر پژوهشگران باید این کار را با احتیاط و دانش کافی انجام دهند. افزون بر آن، این پژوهش روی مدیران دو استان انجام گرفت. بنابراین، قابلیت تعمیم‌دهی به همه استان‌ها را ندارد. یافته‌ها نشان داد که برنامه‌ریزان کلان مانند وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و دانشگاه‌ها، باید به برنامه‌های آموزشی سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری و مدیریت توجه بیشتری نشان دهند. در میدان عمل نیز باید مراجعانی مانند انجمن‌های علمی مرتبط با حسابداری و مدیریت، این برنامه‌ها را آموزش دهند. برای پژوهش‌های آینده، بررسی رابطه «بیش‌اعتمادی مدیران» و «کارایی سیستم‌های اطلاعاتی مدیران» با نقش میانجی «مدیریت راهبردی» پیشنهاد می‌شود.

منابع

- احمدی، شهرزاد، معطوفی، علیرضا. (۱۳۹۹). بررسی حسابداری مدیریت راهبردی بر تصمیم‌گیری مالی مدیران، مطالعه موردی، بانک استان گلستان. همایش ملی رویکردهای نوین مدیریت در مطالعات میان‌رشته‌ای.
- احمدی‌مجد، حمیرا، علیدوست قهفرخی، ابراهیم، دهقان قهفرخی، امین، دورودیان، علی اصغر. (۱۴۰۲). شناسایی شاخص‌های برنامه کنترل راهبردی در وزارت ورزش و جوانان جمهوری اسلامی ایران. مطالعات راهبردی ورزش و جوانان، ۲۲ (۶۲)، ۹۳-۱۱۲.
- استیری، مجید. (۱۳۹۷). بررسی تأثیر و نقش فناوری اطلاعات بر بهبود عملکرد سازمانی با استفاده از الگوی BSC (مطالعه موردی: سازمان فنی و حرفه‌ای استان خراسان رضوی). رویکردهای پژوهشی نودر علوم مدیریت، ۱ (۳): ۵-۱.
- اسماعیلی‌کیا، غریبه، رها، محتشم. (۱۴۰۲). کارت ارزیابی بخش عمومی، اثربخشی سیستم‌های اطلاعات حسابداری و عملکرد پایدار در بخش عمومی - مورد مطالعه: ادارات دولتی شهر بوشهر. مطالعات تجربی حسابداری مالی، ۲۰ (۷۷)، ۲۱۹-۲۵۹.
- اکبری، فائزه، رستگار، عباسعلی، ابراهیمی، سیدعباس. (۱۴۰۲). تأثیر تفکر راهبردی مدیران بر انعطاف‌پذیری راهبردی شرکت با گرایش کارآفرینانه. فصلنامه مطالعات مدیریت راهبردی، ۱۴ (۵۴)، ۱۹۵-۲۱۲.
- امین افشار، زهرا، فضلی، صفر، بیات، روح اله، درویشی سه ثلثی، فرهاد، شیروانی ناغانی، مسلم. (۱۴۰۳). بررسی تأثیر آینده‌نگاری راهبردی در عملکرد زنجیره تأمین با تأکید بر نقش میانجی انعطاف‌پذیری راهبردی. مورد مطالعه:

صنعت خودرو ایران. *آینده پژوهی/انقلاب اسلامی*، ۵ (۲)، ۱۶۱-۱۳۱.

پورقنبری، فرشته، یزدی‌فر، حسن، فغانی، مهدی. (۱۴۰۱). کاربرد مدل یکپارچه پذیرش و استفاده از فناوری بر تمایلات رفتاری حسابداران در پذیرش سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری. *دانش حسابداری مالی*، ۹ (۱)، ۱۶۱-۱۸۸.

خلیل پور، مهدی، رمضانی، جواد، ابراهیمیان، جواد، فلاح، علی، کردانی، حسن. (۱۴۰۴). توسعه‌ی حسابداری مدیریت استراتژیک با به‌کارگیری سیستم‌های اطلاعات حسابداری در مواجهه با پیشران‌های محیطی. *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، ۱۴ (۵۵)، ۱۹۳-۲۰۷.

رخشانی، محمودرضا، زراعتگری، رامین، پیفه، احمد، پایان، علی. (۱۴۰۰). بررسی تأثیر به‌کارگیری سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری بر عملکرد مدیریت. *پژوهش‌های مدیریت عمومی*، ۱۴ (۵۲)، ۱۶۹-۱۹۸.

رهنمای رودپشتی، فریدون؛ نیکومرام، هاشم، بنی‌طالبی دهکردی، بهاره. (۱۳۹۳). حسابداری و تکنولوژی. *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، ۳ (۱۰)، ۱۵۱-۱۶۴.

عرب‌مازار یزدی، محمد، ناصری، احمد، نکوئی زاده، مریم، مرادی، امیر. (۱۳۹۶). بررسی تأثیر انعطاف‌پذیری سیستم اطلاعاتی حسابداری بر عملکرد شرکت با رویکرد قابلیت‌های پویا. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۲۴ (۲)، ۲۲۱-۲۴۲.

- Abdelal, R., Carmody, K., Hill, M. Pearson, W. (2021). The CFO's role in capability building'. *Strategy & Corporate Finance Practice*, 3-8.
- Alewine, H. C., Allport, C. D., Shen, W. C. M. (2016). How measurement framing and accounting information system evaluation mode influence environmental performance judgments. *International Journal of Accounting Information Systems*, 23, 28-44.
- Appelbaum, D., Kogan, A., Vasarhelyi, M., Yan, Z. (2017). Impact of business analytics and enterprise systems on managerial accounting. *International Journal of Accounting Information Systems*, 25, 29-44.
- Aral, S., Weill, P. (2007). IT assets, organizational capabilities, and firm performance: how resource allocations and organizational differences explain performance variation. *Organization Science*, 18(5), 763-780.
- Arnold, V., Benford, T., Canada, J., Sutton, S. G. (2015). Leveraging integrated information systems to enhance strategic flexibility and performance: The enabling role of enterprise risk management. *International Journal of Accounting Information Systems*, 19, 1-16.
- Asiaei, K., Jusoh, R. (2017). Using a robust performance measurement system to illuminate intellectual capital. *International Journal of Accounting Information Systems*, 26, 1-19.
- Asiaei, K., Rezaee, Z., Bontis, N., Barani, O., Sapiei, N. S. (2021). Knowledge assets, capabilities and performance measurement systems: A resource orchestration theory approach. *Journal of Knowledge Management*, <https://doi.org/10.1108/JKM-09-2020-0721>
- Asim, M., Nasim, S. (2022). Modeling enterprise flexibility and

- competitiveness for Indian pharmaceutical firms: A qualitative study. *Global Journal of Flexible Systems Management*, 23(4), 551–571.
- Atkinson, A. A., Kaplan, R. S., Matsumura, E. M., Young, S. M. (2011). *Management accounting: information for decision- making and strategy execution*. Prentice Hall.
- Atkinson, A., Banker, R. D., Kaplan, R. S., Young, S. M. (1995). *Management Accounting*. Prentice Hall.
- Awwad, A. S., Ababneh, O. M. A., Karasneh, M. (2022). The mediating impact of IT capabilities on the association between dynamic capabilities and organizational agility: The case of the Jordanian IT sector. *Global Journal of Flexible Systems Management*, 23(3), 315–330.
- Aydiner, A. S., Tatoglu, E., Bayraktar, E., Zaim, S. (2019). Information system capabilities and firm performance: Opening the black box through decision-making performance and business-process performance. *International Journal of Information Management*, 47, 168–182.
- Balasubrahmanyam, S., Kaipa, P., Akhilesh, K. B. (2012). The impact of a firm's financial flexibility on its strategic renewal: Key concepts with evidential support from businesses across industries. *Global Journal of Flexible Systems Management*, 13, 165–175.
- Baron, R. M., and D. A. Kenny. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51 (6), 1173.
- Belfo, F., Trigo, A. (2013). Accounting information systems: Tradition and future directions. *Procedia Technology*, 9, 536–546.
- Burgelman, R. A., Floyd, S. W., Laamanen, T., Mantere, S., Vaara, E., Whittington, R. (2018). Strategy processes and practices: Dialogues and intersections. *Strategic Management Journal*, 39(3), 531–558.
- Chauhan, R., Dwivedi, R., Sherry, A. M. (2012). Critical success factors for offshoring of enterprise resource planning (ERP) implementations. *International Journal of the Society for Advancing Innovation and Research in Economy*, 3(1), 4–13.
- Chiu, V., Liu, Q., Muehlmann, B., Baldwin, A. A. (2019). A bibliometric analysis of accounting information systems journals and their emerging technologies contributions. *International Journal of Accounting Information Systems*, 32, 24–43.
- Conboy, K., Mikalef, P., Dennehy, D., Krogstie, J. (2020). Using business analytics to enhance dynamic capabilities in operations research: A case analysis and research agenda. *European Journal of Operational Research*, 281(3), 656–672.
- Contador, J. C., Satyro, W. C., Contador, J. L., Spinola, M. D. M. (2020).

- Flexibility in the Brazilian industry 4.0: Challenges and opportunities. *Global Journal of Flexible Systems Management*, 21(1), 15–31.
- Dalloul, M.H., Ibrahim, Z., B, Urus., S, T. (2023). The impact of quality dimensions of accounting information system success on the effectiveness of during-financial crisis management: The mediating role of system usage in a government sector context. *Asian Economic and Financial Review*, 13(1), 18–48.
- Davenport, T. H., Harris, J. G., Morison, R. (2010). *Analytics at work: Smarter decisions*. Harvard Business Press: Boston.
- Dwivedi, P., Alabdooli, J. I., Dwivedi, R. (2021). Role of FinTech adoption for competitiveness and performance of the bank: A study of banking industry in UAE. *International Journal of Global Business and Competitiveness*, 16(2), 130–138.
- Dwivedi, R., Momaya, K. (2003). Stakeholder flexibility in e-business environment: A case of an automobile company. *Global Journal of Flexible Systems Management*, 4(3), 21–32.
- Evans, S., Bahrami, H. (2020). Super-Flexibility in Practice: Insights from a Crisis. *Global Journal of Flexible Systems Management*, 21(3), 207–214.
- Fornell, C., Larcker, D. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable and measuring error. *Journal of High Technology Management Research*, 39-50.
- Goel, S., Dwivedi, R., Sherry, A. M. (2012). Critical factors for successful implementation of E-governance programs: A case study of HUDA. *Global Journal of Flexible Systems Management*, 13(4), 233–244.
- Han, J. H., Wang, Y., Naim, M. (2017). Reconceptualization of information technology flexibility for supply chain management: An empirical study. *International Journal of Production Economics*, 187, 196–215.
- Ho, D., Jin, Y., Dwivedi, R. (2009). Business Process Management: A Research Overview and Analysis. AMCIS 2009 Proceedings. 785. <https://aisel.aisnet.org/amcis2009/785>
- Huy, P. Q., Phuc, V. K. (2020). The impact of public sector scorecard adoption on the effectiveness of accounting information systems towards the sustainable performance in public sector. *Cogent Business Management*, 7(1), 1-23.
- Jha, V. S. (2008). Strategic flexibility for business excellence — the role of human resource flexibility in select Indian companies. *Global J. Flexible Syst. Manage*, 9, 41–51.
- Kaplan, R. S., Norton, D. P. (2005). The balanced scorecard: Measures that drive performance. *Harvard Business Review*, 83(7), 172.
- Kohli, R., Grover, V. (2008). Business value of IT: An essay on expanding research directions to keep up with the times. *Journal of the Association*

- for *Information Systems*, 9(1), 23–39.
- Li, T., Chan, Y.E. (2019). Dynamic information technology capability: Concept definition and framework development. *Journal of Strategic Information Systems*, 28(4), 1–20.
- Lu, Y., Ramamurthy, K. (2011). Understanding the link between information technology capability and organizational agility: An empirical examination. *MIS Quarterly*, 35(4), 931–954.
- Luftman, J., Derksen, B., Dwivedi, R., Santana, M., Zadeh, H. S., Rigoni, E. (2015). Influential IT management trends: An international study. *Journal of Information Technology*, 30(3), 293–305.
- Melville, N., Kraemer, K., Gurbaxani, V. (2004). Review: Information technology and organizational performance: An integrative model of IT business value. *MIS Quarterly*, 28(2), 283–322.
- Mikalef, P., Pateli, A. (2017). Information technology-enabled dynamic capabilities and their indirect effect on competitive performance: Findings from PLS-SEM and fsQCA. *Journal of Business Research*, 70, 1–16.
- Mohamad, A., Zainuddin, Y., Alam, N., Kendall, G. (2017). Does decentralized decision making increase company performance through its Information Technology infrastructure investment?. *International Journal of Accounting Information Systems*, 27, 1–15.
- Momaya, K. S., Bhat, S., Lalwani, L. (2017). Institutional growth and industrial competitiveness: Exploring the role of strategic flexibility taking the case of select institutes in India. *Global Journal of Flexible Systems Management*, 18, 111–122. <https://doi.org/10.1007/s40171-016-0144-2>
- Peters, M. D., Wieder, B., Sutton, S. G. (2018). Organizational improvisation and the reduced usefulness of performance measurement BI functionalities. *International Journal of Accounting Information Systems*, 29, 1–15.
- Peters, M. D., Wieder, B., Sutton, S. G., Wakefield, J. (2016). Business intelligence systems use in performance measurement capabilities: Implications for enhanced competitive advantage. *International Journal of Accounting Information Systems*, 21, 1–17.
- Reinking, J., Arnold, V., Sutton, S. G. (2020). Synthesizing enterprise data through digital dashboards to strategically align performance: Why do operational managers use dashboards?. *International Journal of Accounting Information Systems*, 37, 100452.
- Rikhardsson, P., Yigitbasioglu, O. (2018). Business intelligence & analytics

- in management accounting research: Status and future focus. *International Journal of Accounting Information Systems*, 29, 37–58.
- Roberts, N., Stockport, G. J. (2009). Defining strategic flexibility. *Global J. Flexible Syst. Manage.*, 10, 27–32.
- Rouhani, S., Ashrafi, A., Ravasan, A. Z., Afshari, S. (2016). The impact model of business intelligence on decision support and organizational benefits. *Journal of Enterprise Information Management*, 29(1), 19–50.
- Sen, D., Bingol, S., Vayway, O. (2017). Strategic enterprise management for innovative companies: The last decade of the balanced scorecard. *International Journal of Asian Social Science*, 7(1), 97–109.
- Setyaningsih, S. D., Mulyani, S., Akbar, B., Farida, I. (2021). Quality and efficiency of accounting information systems. *Utopía y praxis latinoamericana: revista internacional de filosofía iberoamericana y teoría social*, (2), 323–337.
- Shamim, S., Zeng, J., Shariq, S. M., Khan, Z. (2019). Role of big data management in enhancing big data decision-making capability and quality among Chinese firms: A dynamic capabilities view. *Information and Management*, 56(6), 103135.
- Sushil (2015). Strategic flexibility: The evolving paradigm of strategic management. *Global Journal of Flexible Systems Management*, 16, 113–114.
- Vărzaru, A. A. (2022). An Empirical Framework for Assessing the Balanced Scorecard Impact on Sustainable Development in Healthcare Performance Measurement. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(22), 1–17.
- Wade, M., Hulland, J. (2004). Review: The resource-based view and information systems research: review, extension, and suggestions for future research1. *MIS Quarterly*, 28(1), 107–142.
- Weill, P., Ross, J. W. (2005). A matrixed approach to designing IT governance. *MIT Sloan Management Review*, 46(2), 26–34.
- Wetzels, M., Odekkerken-Schroder, G., Van Oppen, C. (2009). Using PLS path modeling for assessing hierarchical construct models: Guidelines and empirical illustration. *MIS Quarterly*, 33 (1), 177.
- Williams, D. W., Calabrese, T. D. (2016). The status of budget forecasting. *Journal of Public and Nonprofit Affairs*, 2(2), 127–160.
- Wolf, C., Floyd, S. W. (2017). Strategic planning research: Toward a theory-driven agenda. *Journal of Management*, 43(6), 1754–1788.
- Yoshikuni, A. C., Galvão, F. R., Albertin, A. L. (2022). Knowledge strategy

planning and information system strategies enable dynamic capabilities innovation capabilities impacting firm performance. *VINE Journal of Information and Knowledge Management Systems*, 52 (4), 508-530.

Yoshikuni, A.C., Dwivedi, R., Dutra-de-Lima, R.G., Parisi, C., Oyadomari, J. (2024). Role of emerging technologies in accounting information systems for achieving strategic flexibility through decision-making performance: An exploratory study based on North American and South American firms. *Glob J Flex Syst Manag* 24, 199–218.